Din, Bilim ve Felsefe İlişkisi
Risale-i Nur Yaklaşımı

Sempozyum Bildirileri

8-10 Mayıs 2015

Yüzüncü Yıl Üniversitesi
İstanbul İlim ve Kültür Vakfı
Van İlim ve Kültür Vakfı

tarafından ortaklaşa düzenlenmiştir.

© Van, 2016

Tüm yayın hakları anlaşmalı olarak Yüzüncü Yıl Üniversitesi Yayınları'na aittir.

Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir; izinsiz çoğaltılamaz, basılamaz.

ISBN: 978-975-7616-60-3

Yüzüncü Yıl Üniversitesi Yayınları - 60
Yayıncı Sertifika No: 21307

Kitabın Adı: Din, Bilim ve Felsefe İlişkisi Risale-i Nur Yaklaşımı Sempozyum Bildirileri

Editör: *Prof. Dr. İshak Özgel, Yrd. Doç. Dr. Rahmi Tekin*
Metin Editörü: *Özlem Başboğa*
Yayına Hazırlayanlar: *Hakan Gülerce, Celil Taşkın, İhsan Altıntaş*
Kapak Tasarım: *Abdullah Kul*
İç Tasarım: *Abdullah Kul*
Baskı Yeri ve Tarihi: *İstanbul,*
Baskı ve Cilt: *Mega Basım* ***Sertifika No:****12026*

DÜZENLEME KURULU

Abdülkerim AKBABA (Bitlis İl Müftüsü)
İsmail Yaşar ALTAY (Van İlim ve Kültür Vakfı Başkanı)
Nimetullah ARVAS (Van İl Müftüsü)
Hayati AYDIN Prof. Dr. (YYÜ İlahiyat Fak. Öğr. Üyesi)
Abdülaziz BEKİ Prof. Dr. (Bingöl Ün. İlahiyat Fak. Dekanı)
İsmail ÇELİK Prof. Dr. (YYÜ Eğitim Fak. Dekanı)
Hasan ÇİÇEK Doç. Dr. (YYÜ Edebiyat Fak. Öğr. Üyesi)
Cemalettin ERDEMCİ Prof. Dr. (Siirt Ün. İlahiyat Fak. Dekanı)
Şadi EREN Prof. Dr. (Iğdır Ün. İlahiyat Fak. Dekanı)
Şakir GÖZÜTOK Prof. Dr. (YYÜ İlahiyat Fak. Öğr. Üyesi)
Abdülbaki GÜNEŞ Prof. Dr. (YYÜ İlahiyat Fak. Dekanı)
Faris KAYA Prof. Dr. (İstanbul İlim ve Kültür Vakfı İcra Kurulu Başkanı)
İshak ÖZGEL Doç. Dr. (Süleyman Demirel Üniversitesi)
Zeki TAŞTAN Prof. Dr. (YYÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü)
Rahmi TEKİN Yrd. Doç. Dr. (YYÜ Edebiyat Fak. Öğr. Üyesi)
Edip YILMAZ Yrd. Doç. Dr. (YYÜ İlahiyat Fak. Öğr. Üyesi)

DANIŞMA KURULU

Alparslan AÇIKGENÇ Prof. Dr. (YTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü)
Servet ARMAĞAN Prof. Dr. (İstanbul Üniversitesi)
Ali BAKKAL Prof. Dr. (Akdeniz Üniversitesi)
Alaaddin BAŞAR Prof. Dr. (Atatürk Üniversitesi)
Ramazan BİÇER Prof. Dr. (Sakarya Üniversitesi)
Yunus ÇENGEL Prof. Dr. (Yıldız Teknik Üniversitesi)
Halil ÇİÇEK Prof. Dr. (Bingöl Üniversitesi)
Sayın DALKIRAN Prof. Dr. (Uşak Üniversitesi)
Şener DİLEK Prof. Dr. (İnönü Üniversitesi)
Âdem DÖLEK Prof. Dr. (Erzincan Üniversitesi)
Bünyamin DURAN Prof. Dr. (Celal Bayar Üniversitesi)
Bilal KUŞPINAR Prof. Dr. (Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi)
Sait ÖZERVARLI Prof. Dr. (Yıldız Teknik Üniversitesi)
İbrahim ÖZDEMİR Prof. Dr. (Hasan Kalyoncu Üniversitesi Kurucu Rektörü)
Abdulkerim ÜNALAN Prof. Dr. (Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanı)
İdris ŞENGÜL Prof. Dr. (Sütçü İmam Üniversitesi)

BİLİM KURULU

Hikmet AKDEMİR Prof. Dr. (Harran Üniversitesi)
Murat AKGÜNDÜZ Prof. Dr. (Harran Üniversitesi)
Ümit AKTI Yrd. Doç. Dr. (Harran Üniversitesi)
Mustafa BAKTIR Prof. Dr. (Erciyes Üniversitesi)
Murat BAYAT Yrd. Doç. Dr. (Düzce Üniversitesi)
Niyazi BEKİ Doç. Dr. (Üsküdar Üniversitesi)
Ekrem BEKTAŞ Doç. Dr. (Harran Üniversitesi)
Ramazan BİÇER Prof. Dr. (Sakarya Üniversitesi)
Kadir CANATAN Prof. Dr. (Yıldız Teknik Üniversitesi)
Osman ÇAKMAK Prof. Dr. (Yalova Üniversitesi)
Celil EBUZER Doç. Dr. (Harran Üniversitesi)
Abdullah EKİNCİ Prof. Dr. (Harran Üniversitesi)
Mustafa EKİNCİ Doç. Dr. (Harran Üniversitesi)
Cüneyt GÖKÇE Yrd. Doç. Dr. (Harran Üniversitesi)
Veysel GÜLLÜCE Prof. Dr. (Atatürk Üniversitesi)
Nasrullah HACIMÜFTÜOĞLU Prof. Dr. (Atatürk Üniversitesi)
İsmail Latif HACINEBİOĞLU Prof. Dr. (İstanbul Üniversitesi)
Turgut KARABEY Prof. Dr. (Atatürk Üniversitesi)
Ahmet KAYACIK Doç. Dr. (Erciyes Üniversitesi)
Ahmet KIRKKILIÇ Prof. Dr. (Atatürk Üniversitesi)
Ensar NİŞANCI Prof. Dr. (Namık Kemal Üniversitesi)
Âdem ÖLMEZ Doç. Dr. (Harran Üniversitesi)
Kadir PAKSOY Doç. Dr. (Harran Üniversitesi)
Yusuf SANCAK Doç. Dr. (Atatürk Üniversitesi)
Veli SIRIM Doç. Dr. (Muş Alparslan Üniversitesi)
Vehbi ŞAHİNALP Yrd. Doç. Dr. (Harran Üniversitesi)
Sami ŞEKEROĞLU Yrd. Doç. Dr. (Harran Üniversitesi)
Mustafa TİFTİK Prof. Dr. (Samsun 19 Mayıs Üniversitesi)
Neşet TOKU Prof. Dr. (Yıldız Teknik Üniversitesi)
Halim ULAŞ Doç. Dr. (Atatürk Üniversitesi)
Mevlüt UYANIK Prof. Dr. (Hitit Üniversitesi)
Musa Kazım YILMAZ Prof. Dr. (Harran Üniversitesi)
Atilla YARGICI Doç. Dr. (Harran Üniversitesi)
Hüseyin YAŞAR Prof. Dr. (Dokuz Eylül Üniversitesi)
Hüseyin YEĞİN Yrd. Doç. Dr. (Harran Üniversitesi)
Mustafa YILDIRIM Prof. Dr. (Atatürk Üniversitesi)
Ahmet YILDIZ Doç. Dr. (TOBB Üniversitesi)
Abdulvahab YILDIZ Yrd. Doç. Dr. (Harran Üniversitesi)

DÜNYEVİLEŞTİRİLEN DİN VE MODERN İNSANIN ÇIKMAZI

Dr. İsmail KIRAN

Ecole Des Hautes Etudes En Sciences Sociales(EHESS),

Öz

Herkesin kaderini elinde tutma düşüncesi, bütün âlemi kendine köle yapma istemi ve tabiatı "fethetme dürtüsü" bu dünyanın Allah'a ait olduğunu yok etmek içindir.

20. yüzyıl ateist düşünürlerin yıkıldığı asra şahit olurken 21. yüzyıl dindar düşünürlerin yıkılacağı asra şahitlik edecektir. Bugün toplumu taşıyacak kapasitede olmayan "uyduruk bir dindarlaşma" söz konusudur.

Geleneksel olarak insan, Allah'ın elinde bir alet iken modernlikte, kendi kaderinin hâkimi bağımsız bir varlık olmuş dünyevileştirilme serüveni de böyle başlamıştır. Dünyevileşme, kişinin dünyanın "geçici heves"lerini pratikte yaşamasıdır.

Said Nursi ise vurgusunu "içe doğru göç etme" üzerine kurmuş bu da "modern birey"i köklerinden koparmaya çalışan ve pozitivist epistemolojiden de beslenen geçici heveslere başkaldırıdır.

Anahtar Kavramlar: Dünyevileşme, modern insan, fethetme dürtüsü

SECULARIZATION OF THE RELIGION AND THE PROBLEM OF MODERN HUMAN

Abstract

The thought of keeping hold everyone's fate, the request of to slave all the worlds and the urge to conquer the nature are the ideas which is aim to destroy the reality of belonging this world to Allah.

20 th century was witnessing the fall of the atheist thinkers, 21st century will testify that destroyed a century of religious thinkers. Today, there is a fictitious devout up which is lack the capacity to move the community.

Traditionally, human is a tool while in the hands of God, in modernity, he became an independed creature who judge of his own destiny. So his secularization adventure

has also been started. The secularization is living the temporary whim of the world in his practice.

Saidi Nursi was emphasis " to interior downward migration" so it is rebellion against fads which attempting to sever the roots of the modern individual fed from the positivist epistemology.

Key Words: Secularization, the modern man, conquer the urge.

1. Giriş

Din, bir ferdin veya bir kesimin doğru kabul ettiği ve davranışlarını ona göre tanzim ettiği güçtür. Şerif Mardin'e göre din, dünyayı anlama ve kendini o dünyada belirli bir yere yerleştirme modeli olarak fonksiyon görmedir (Mardin, 1983: 25). Avrupa'da Rönesans'tan itibaren din ve insanın istemleri arasında ilişki kurulmuş ve bunun sonucunda din, Herbert Spencer'e göre insanların duydukları psiko-sosyal korkuların sonucu doğmuştur (Akşit ve diğ, 2012: 28). İslami bağlamda ise din, insan zihninin kurgulanmış hâli değildir. Gizemliliği ve tabiatüstü oluşu gücünü her zaman vahiyden ve onun beslendiği "geleneksel okul"dan alır. "Modern okul"un meydana getirdiği her türlü sapma hareketi geleneksel okulun gücünü ve dinin evrensel niteliğini yok eder. Gelenek, medeniyeti vahye bağlayan bir zincirdir. Gelenek, medeniyeti medeniyet yapan dinin bütün özgül niteliğidir(Nortbourne, 1995: 37). Dünyevileşmeyle beraber modern insanın çıkmazı da buradan itibaren başlamıştır.

Dünyevileşme, kişinin dünyanın geçici heveslerine gönül vermesidir. İman zafiyeti ile başlayan süreç; Allah'a, Peygamber'e ve Kur'an'a bağlılığın azalmasıyla devam etmiş, yapılan bütün işler kendini madde ve çıkar üzerinde tanımlamıştır. Ahireti unutmak, doyumsuzluk, israf, bencillik ve insani ilişkilerin bu istemlere göre düzenlenmesi hissedilir yaşam karakterleridir. Bugün, emek sarf etmeden kolay yoldan zengin olma arzusu, olduğu gibi görünmeme sendromunun zirve yapmasıyla dünyevileşme izdivacını gerçekleştirmiştir. Böylece zihinsel kırılmalarla başlayan süreç kendini dinî sembol ve öğelerle var etmeye devam etmiştir.

Dün gerçekleşmesi hayal dahi edilemeyen söylemler bugün gerçek gibi karşımızda durmaktadır. Müslüman kesim, İslami olmadığı hâlde beş yıldızlı otellerin lobilerinde belki de bütün hayatı boyunca açlık hissi duymamış insanlara iftar yemekleri vermektedir. Bunu da dini bir etkinlik gibi algılamaya başlamıştır. Diğer yandan sunumu yapılan dünyevileşmenin getirdiği durumu kurtarmak için de bankalardan kredi çekmenin uygun olup olamayacağına dair duyulan ahlaki kaygının yanı sıra hayatın diğer pratikleri için de

"uygun fetvalar"ın alınmasına kadar devam eden bir anlayış söz konusudur. Namaz kılan, lüks hayat yaşayan ve bütün imkânlarını sonuna kadar tüketen "abdestli kapitalistler"den türemiş bir nesil gerçeği söz konusudur. Bunun özeti insanın dünyevi arzularını kitabına uydurarak dünya genelinde herkesin uyması gereken bir sistemi, "İslam" adına inşa etme sürecidir. Bu, İlk Çağ'da materyalizm olarak var olan ama 19.yy'dan itibaren de pozitivizmin etkisiyle ortaya çıkan dünyevileşmenin vardığı sonuçtur. Sonrası ise Yaratıcı'nın varlığını sorgulama sürecidir.

Gazali'ye göre dünya, insanlara süslü ve güzel görünerek onları kendine çeken ve Allah'a kavuşmaktan men eden kötü bir istektir(Gazali, 1979: 372). Bunun dışında İslam âlimlerinin genel tavrı dünyaya karşı menfi manadadır. Dünyayı sevmemeyi, ona bağlanmamayı vurgulamakla beraber ondan kendilerini tamamen soyutlamayı ve bir köşede uzlet hayatı yaşamayı da tavsiye etmemektedirler. Dünyaya gönül vermemek ve onun geçiciliğine aldanmamak temel hedeftir. Çünkü İslami zühd algısı; insan ve dünya ilişkisinin sınırlarını çizmekte, her türlü aşırılıklardan kaçınmayı tavsiye etmekte ve maddeye bağımlılığı da terk etmeyi istemektedir. Gerçek manada dünyevileşmek, kişiyi Allah'a ulaştıracak eylemleri terk etmemektir. Said Nursi'nin de "Amelinizde rızayı ilahi olmalıdır. Eğer O razı olursa, bütün dünya küsse ehemmiyeti yoktur. Eğer O kabul etse, bütün halk reddetse tesiri yoktur(Nursi, 2013a: 391) demesi önemlidir.

Bu yüzyılın başında bilim ve teknolojinin gelişmesiyle beraber insan aklının her türlü din ve gelenekten kurtularak özgürleşeceği, dinin ve geleneklerin önemini yitireceği ve zamanla da ortadan kalkacağına inanılmıştır. Dinin bıraktığı boşluğu ideolojiler, Allah'ın yerini ise ideolojilerin liderleri ve diktatörler doldurmuştur. Şehirlerin büyük meydanlarına ve hâkim tepelere yine bu liderlerin büstleri ve heykelleri dikilmiştir(Özdemir, 2000: 1). İnsanları, kule gibi yüksek dünyevi eserleri yapmaya iten dürtü kendi çelişkilerini ifade etmek içindir. Bu durum, insanın bir açıdan ilah oluşunu görme isteği ile bunun sonucunda kafasının içinde yaşattığı "dünyevi cennet"e ulaşma hedefidir. İstanbul'da Galata, Pisa'da Pizza ve Paris'te Eyfel Kulesi gibi yapılar her ne kadar birer sanat eseri olarak sunulsa dahi asıl gaye insanların dünyevi hedeflerini temsil etmek için yapılmıştır.

Yirminci yüzyılda dini değerler yeniden keşfedilmeye, anlaşılmaya ve yaşanmaya başlanmış; maneviyata, ahlaka, dürüstlüğe yöneliş artmış ve çevre bilincinin arttığı görülmüştür. Bu geri dönüş, geçmişin bir kalıntısı değil, son dönem modernliğinin ya da ultra-modernliğin ortaya çıkardığı güncel sorunlar ve sınırların göstergesidir(Göle, 2012: 40). İnsanlar hayatlarını bu manevi değerler ışığında düzenlemeye, böylece modernizmin getirdiği

sorunların üstesinden gelmeye çalışmışlardır.

Bununla beraber günümüz toplumları dine duygusal boyut kazandırmış ve onu dünyevileştirdikleri için de merkezinden saptırılan ve yer yer de çarptırılan bir din gerçeği ile karşı karşıyayız. Bununla yetinilmemiş din, mevcut ideolojiler gibi algılanmış ve insanların mutluluğunu artırmak için idealize edilmiştir. İdealize edilen bu yeni dinde Allah'ın hâkimiyeti yoktur. Sunumu yapılan ideallerin hiçbiri insanın kendisinin ötesine dönük değildir. Çünkü beslenmesi gereken gelenekle olan bağını uzun süre muhafaza edememiştir. İnsanın Allah'a olan kulluğunun başlaması insanın kendisinin kendisinden sakladığı gizli özlemidir. Hedefi kurtuluş olan ve insan tabiatının ve buna dayalı geleceğe inanmanın Allah inancı olmadığını vurgulayan yeni ideolojiler türemiştir.

Mevcut dinlerin gerek kendilerine ve gerekse de Allah'a bakışları farklı olduğu gibi insanların da dine atfettikleri anlam, ona uygun gördükleri konum ve fayda adına ondan beklentileri farklılık arz etmektedir. Bu nedenle din ve Allah arasında varoluşsal bir ilişki kurulamadığı zaman onlar, insanlar için vazgeçilemez değer olmaktan çıkarlar. O zaman sorulması gereken soru şudur: Din, onun temsilciliğini yapan Allah ile ilişkili olmalı mıdır? Eğer olacaksa bu hangi düzeyde olmalıdır?

2. Modern Bilim, Din ve Felsefe

Orta Çağ Avrupa'sında hâkim olan skolâstik düşünce ile; kilise, din ve insanların yaşamı üzerinde baskı kurmuş, onun belirleyici ve yönlendirici olma özelliği yaşamın her alanına yayılmıştır. Rönesans'ın doğuşu ve gelişmesi ile birlikte, yavaş yavaş insanı merkeze alan düşüncelerin önem kazanması ve bilim alanındaki korkunç gelişmeler, kilisenin ve dinin yaşamı belirleyici rolünün ve baskısının sona ermesine neden olmuştur. Antikite'ye yeniden dönüş yapılmış, Eski Yunan klasikleri yeniden tercüme edilmiş ve modern bilimin temel karakteristiği olan akılcılık ön plana çıkartılmıştır. Klasiklerin antik dünyaya atfettikleri büyü, ilk defa Fransız Aydınlanması'nın idealleriyle çözülmüştür. Aydınlanmanın ikinci özelliği ise hümanist oluşudur. Temeli Eski Yunan filozoflarından Protagoras'a dayanan "İnsan her şeyin ölçüsüdür" zihniyeti çerçevesinde hümanizm anlayışı yayılmaya başlanmıştır. Merkeze insan konulmuş ve bütün hizmetler onun için yapılmıştır. Bu durum aynı zamanda insanların birbirlerini Tanrı ilan ettikleri dönem de olmuştur. Bunu var eden modernlik, Avrupa'ya akıldan vazgeçmemeyi öğretmiştir. İnsanlık, aklın yasalarına uygun hareket etmekle hem bolluğa, hem özgürlüğe ve hem de eşitliğe doğru ilerlemiştir(Touraine, 1992: 13).

Rasyonalizm akla tam güvendir. Ona göre insanın; akli, mantıki ve maddi yönleri vardır. Manevi yönü ise yoktur. Bu nedenle insan için geleneksel ve dini değerler önemli değildir. Bunlar yerine evrensel değerler ve tabii haklar esastır. Böyle olunca milletler ve kültürler arasında çelişki kalmamıştır. Bu; hümanizmayı, kozmopolitizmi ve evrenselliği yaratmış, geleneksel olanı ise dışlamaya başlamıştır. Rasyonalizm, ilme; ilim de akla güveni artırmıştır. Daha sonra ise ilim öne geçmiş, tecrübe edilmeyen ve deneyle ispatlanamayan her konu reddedilmiştir. Maddenin kanunlarıyla yaşam açıklanmaya çalışılmış, sonuçta materyalizme varılmıştır. Pozitivizm budur. Hümanizma ile fert, Rönesans'la akıl ve reform hareketleriyle de laik anlayış ön plana çıkmış bunlar modern bilimin artıları olarak kabul görmüştür.

Modern bilimin olumsuz yönleri ise yaşamı yaşanılır kılan rahmet vasıtalarını arkadan vurmuş, muğlâklaştırmış ve nihayetinde çarpıtmıştır. Savaşları önlemede başarı elde edemediği gibi barış, huzur ve mutluluğu da sağlayamamıştır. Savaş, soykırım ve açlıkla savaşmak zorunda kalmayan insanlar bile, bu sonuç yüzünden bütün maddi servetlerine rağmen mutlu olamamışlardır. Çağdaş insan vurgusu, topluma ve tabiata yabancılaşmanın adeta ruhunu kaybetmenin sıkıntısını yaşamaktadır. Fakat bu durum insana hak ettiği değeri katamamış ve beklentilerine cevap verememiştir. Beklentilerin aksine onu bireyselliğe, hiçliğe ve bir çıkmaza doğru götürmüştür. Bütün bu süreç ve gelişmelerle birlikte insanlar "din"den ve "Allah"tan uzaklaşmaya başlamış, bu uzaklaşmanın insan hayatında açmaya başladığı boşluk ise "bilim ve akıl" tarafından doldurulmuş adeta "Allah'tan başka her şey Allah" olmuştur. Bilimin son sözü söyleme gücüne sahip olamaması gönüllerdeki "hayali fethi" klasik bir söylemin ötesine geçirememiştir. Herkesin kaderini elde tutma düşüncesi, bütün âlemi kendisine köle yapma istemi ve tabiatı fethetme dürtüsü bu dünyanın Allah'a ait olduğu düşüncesini yok etmek içindir.

Ernest Renan, bilime iman edenlerdendir. Ona göre bütün dinler bilim sayesinde yok olacaktır. Onun İslam konusundaki yaklaşımları da keskindir. Örneğin *"L'avenir de la science" (Bilimin Geleceği)* isimli kitabında doğal bir insanın bütün dini sistemlerden daha güçlü olduğunu ve rövanş almak isterse sırları bilebileceğini söyler. Ona göre Müslümanlık, bilinen tezatlarıyla bilimsel gelişmeleri görecek kapasitede değildir(Renan, 1848: 54). Ayrıca İslam'ın sadece Avrupa biliminin etkisiyle yok olacağını ve tarihin bu büyük hadisenin nedenlerini ortaya çıkarmaya başlayacağını söylemektedir (Renan, 1848: 59). Voltaire de ondan farklı düşünmez. Toplum, devlet ve kilise baskısından dolayı Hıristiyanlığa doğrudan doğruya yapamadığı eleştirileri bazı eserlerinde İslamiyet üzerinden yapmış ve bunu 1742 yılında yazmış

olduğu *Le Fanatisme ou Muhamet le prophet (Fanatizm veya Muhammed Peygamber)* isimli kitabında belirtmiştir.

Modern bilim, din ve felsefe arasındaki ilişkilere bir bütün olarak bakıldığında bu üç alanın ortak bir temelden yoksun oldukları görülür. Özellikle burjuva değerler sisteminin Batı'da hâkim olmasından sonra bilimle dinin yüz yüze gelebileceği tek alan olan metafizik öğreti ve marifet tamimiyle unutulmuştur. Aralarındaki ilişki birbirlerine boyun eğmek veya birbirlerini tamamen yok etmek esasına göre dizayn edilmiştir. Bu da bilgi hiyerarşisini alt üst etmiştir. Varılan nokta bilim yasalarının kesin ve tartışılmaz olduğu ve en doğru gerçekliğin de bilim sayesinde elde edileceği fikri olmuştur.

Tüm bu gelişmeleri tanımlayan modernite, 18. yüzyılda ortaya çıkan bir dünya görüşüdür ve en önemli sorunu, onda hiçbir hasletin haram olmaması ve insanlığa vaat ettiğini verememesidir. Oysa İslâm, modernitenin inkâr ettiği aşkın bir hakikatin olduğuna tanıklık etmektedir. Modernizm, bu dünya görüşüne paralel gelişen sanatsal ve kültürel bir hareket olurken modernleşme bir ideolojidir ve moderniteyi her yönüyle bir gerçeklik olarak bilince yerleştirilme ideolojisidir.

Karl Marx, modernitenin kurumsal değişiminin nedeni olarak kapitalizmi verirken, Emile Durkheim sanayileşme sürecini ön plana çıkarır. Max Weber ise teknoloji ve rasyonelleşmenin modernitenin etkilerinden en önemlileri olduğunu ve bürokrasinin bu sürecin birincil sonucu olarak var olduğunu ileri sürer. Giddens ise bu tür ayrımların kesinliğine karşı bir tartışma öne sürer ve ona göre modernite, bütün bu nitelikleri içeren çok yönlü bir gerçekliktir. Modernite, post-modernite, küreselleşme ve sekülerleşme gibi kavramlar aslında "çağın ruhu"nu yakalamak için kullanılan "meta anlatı"larıdır (Bodur, 2010: 34).

Modernizmin kaynaklarını da beş başlık altında toplamak mümkündür: 1.Aydınlanma geleneği, 2.Rasyonalizm, 3.İlerlemeye dayalı bilimsellik, 4.Ulus devlet, 5.Sekülerizm.

Hulusi Şentürk 2011 yılında kendisiyle yapılan şahsi görüşmede "Modernizm, Ortaçağ kurumlarından uzaklaşmayı, aklın rehberliğinde yeni bir toplumsal, siyasal ve ekonomik yapılanmayı anlatan bir kavramdır. Bu kavramın en önemli özelliği geleneğe karşı çıkması ve aklı rehber olarak kabul etmesidir. Bu kavram, aklı tek rehber olarak kabul ettiği için de modernizm ile İslam bir arada olamaz. Çünkü İslam'a göre hükmün kaynağı akıl değil, Allah'tır. Fakat modernizm ile kastedilen akla ve akli delillere önem vermek bu geçmişteki birçok İslami yaklaşımın kabul ettiği bir durumdur. Mutezile

anlayışı akla verdiği önem sebebi ile farklılık göstermektedir. Sünni anlayışta da Maturidilik akla verdiği önem ile Eşari'likten ayrışmaktadır. İslami anlayış akli delillerin görmezden gelinmesini gerektirmediği gibi Kur'an, insanları akletmeye davet etmektedir. Akıl ile naklin çelişmesi durumunda aklı değil de nakli yani Kur'an ve mütevair hadisleri tercih etmek şartı ile akla önem vermek gerekir" demektedir.

Said Nursi'nin modern bilim, din ve felsefe konusunda söylemleri pozitivizmin "Tecrübe alanına girmeyen hiçbir şey ilim değildir" tezinin ötesindedir. Hadiseleri algılayışı ve çözüm önerileri sunuşu tamimiyle "bilgi asaleti"yle olmaktadır. Anadolu'da surda gedik açmanın imkânsız olamayacağını yeni bir kültür mayalanmasına öncülük ederek göstermiştir. Özgün bir âlimdir ve pozitif bilimlerle İslami öğretinin çelişmediğini anlatmaya çalışmıştır. Onun bu konudaki yaklaşımına bakıldığında ise o bilimin giderek etkinliğini artıracağına, istikbalin bilgi çağı olacağına inanmış ve bütün vurgusunu bu istikamette yapmıştır: "Elbette nev-i beşer ahir vakitte ulum ve fününa dökülecektir. Bütün kuvvetini ilimden alacaktır. Hüküm ve kuvvet ilmin eline geçecektir"(Nursi, 2013b: 418).

Şerif Mardin kendisiyle 2011 tarihinde yapılan görüşmede şunları söylemiştir: Said Nursi aslında "iki ayaklı" bir adamdır. Yani bir ayağı Doğu'da ve diğer ayağı ise Batı'dadır. Doğu ayağı İslam'ı Batı ayağı ise Batı'nın bilimsel gerçekliğini temsil etmektedir.

Onun Doğu'da olan ayağının etkisi olacak ki şehir merkezlerinde ticaretle uğraşan esnaf, ticaret yapmanın yanı sıra sohbetlerini onun kitaplarını okuyarak yapmış, bu kitaplar sayesinde diğer insanlarla da iletişim kurmanın yoluna gitmiştir. Kitapları her zaman "eklektik öğreti"ye dayalı olmuş, kasabalıların hayat felsefesi ve ticari ahlakı buralarda belirlenmiştir. Tüm bunlar yapılırken kullanılan dil hep aynı olmuştur. Eğer Nur Risalelerinin ortak dili olmasaydı Türkiye'deki Müslümanlar; sosyal, siyasal ve ahlaki konularda anlamlı bir şekilde tartışamazlardı. Çünkü cumhuriyetin ilanı ile beraber din, yani İslam dışarıda bırakılmıştır. Bunun sonucunda alt ve orta sınıflara mensup insanlar, kendilerini din üzerinden tanımladıkları için de üst sınıfla aralarındaki iletişim kopmuştur. Çünkü üst sınıf hiçbir zaman "öteki Türkiye"yi anlamamış ama anladığını zannetmiştir. Oysa "öteki Türkiye"nin hikâyesi başlayalı yıllar olmuş ve bunu başlatan çağdaş İslam'ın aktörleri epey mesafe almışlardı. Sırtlarda taşınan Nur Risaleleri her zaman gelenekten modernliğe, sözlü kültürden yazılı kültüre ve kırsal yaşamdan kent yaşamına geçmede kavramsal bir köprü geliştirmiş, tüm bunlar Müslüman kesimi bilinçlendirmiş ve imanını günlük hayatta yaşanılabilir kılmıştır (Yavuz, 2005: 218).

3. Sekülerizm veya Dünyevileştirme

Sekülerizm, semavi dinler öncesi Roma'daki çok tanrılı pagan toplumu döneminde ortaya çıkmıştır. Paganlar şehir kültürü ile yetişmiş, çok tanrılı topluluklardı ve barbar değillerdi. Özgürlükçü ve çok merkezli bir toplum düzenleri vardı. İlk Hıristiyanlığın Roma'da yayılmaya başlaması ile seküler eğilimler güç kazanmıştır. Çok tanrılı toplum düzeni Hıristiyanlara özgürlük sağladığı için Hıristiyanlık Roma'da yayılmaya başlamış ve sonra pagan kültürünü etkilemiştir.

Aynı tarihte İslam dünyasında Müslüman toplumların akıllarını, özgür iradelerini kullanamamaları gibi bir sorunları olmamıştır. Çünkü bunu engelleyen kilise gibi bir kurumları yoktu. Bu yüzden, İslâm dünyasında akıl, din, bilim, cami ve devlet arasında bir çatışma yaşanmamıştır. Müslümanlar, mevcut bütün medeniyetlerle temasa geçtikleri gibi pagan ve diğer bütün medeniyetlerin birikimlerinden de yararlanmışlardır. Batılılar, kendi ataları antik Yunanların pagan düşüncesiyle Müslümanlar üzerinden temas kurabilmişlerdir. Kilise, Orta Çağ'dan itibaren önce Aziz Augustine sonra da 12. Yüzyıldan itibaren Thomas Aquinas'ın sistemleştirdiği skolatizmin çabaları sonucu yenilmiştir. Oysa Yunan düşüncesi İslâm düşüncesini yutmayı başaramamıştır. Batı'da kilise için en son vurucu ve yıkıcı darbe, sekülerleşme süreci içinde Kopernik, Newton ve Descartes tarafından temelleri atılan "bilimsel devrim"le gerçekleştirilmiştir(Renan, 1848: 54).

Sekülerleşme, insan aklının ve düşüncesinin dini ve metafizik denetimden kurtulması sürecidir(Turner, 1991: 143). Yani siyaset, kültür, bilim gibi toplumsal hayatın tüm dallarının dine dayanan değerlerden arındırılması ve bağımsızlaştırılmasıdır(Attas, 1994: 29-30).

Sekülerizm, Türkiye'de dünyevilik anlamında kullanılmaktadır. Dünyevileşme, İslam'ın genel çerçevesi içinde yer bulan bir olgudur. Kişinin tüm enerjisini dünyasını imar ve inşaya hasretmesi, bunun dışında başka kutsal ve ilahi değerleri dikkate almamasıdır. Sekülerleşme, hayatın her cephesini kutsaldan ve ilahi olandan arındırmadır. Said Nursi, risalelerinde dünyevileşme ile ilgili kavramlar üzerinde durmuştur. Bu kavramlar arasında; dünyaperestlik, ehl-i dünyâ, ehl-i dalalet ve ehl-i ilhad gibi kavramlar sayılabilir(Nursi, 2013d: 700).

Dünyevileşme; dinin, felsefenin, siyasetin ve sosyolojinin ortak alanına giren bir kavramdır. Dinin toplumsal hayat ve bireysel bilinçten gerek istem ve gerekse de istem dışı soyutlanmasıdır. Ya da insanın kendini Allah'tan bağımsız bir şekilde algılaması sonucunda kendi öz benliğine

yabancılaşmasıdır. Esas dünyevileşme, dünyanın ne için var olduğunu, gerçek mahiyetinin ne olduğunu kavrayamamadır. Çünkü dünyanın kaybedilmesi ahiretin de kaybedilmesi sonucunu meydana getirir. Dini ve dünyevi diye bir ayrıma gidildiğinde iki yönde de bir aşırılık söz konusu olmaktadır. Bu da ya dünyadan yüz çevirme veya dünyaya tapma, ahireti terk etme durumunu ortaya çıkarmaktadır. Bu şekilde bir dünyevileşme İslâm dininde yoktur. Dünyevileşme, kendini "orta yol" olarak tanımlayan İslâm'dan ve onun temel öğretilerinden az çok sapmadır. İslam'ın vurgusu hiç ölmeyecekmiş gibi dünya, yarın ölecekmiş gibi ahiret için çalışmaktır.

Perviz Manzur, 2002 yılında kendisiyle yapılan bir görüşmede sekülerizmi, siyasi ve felsefi olmak üzere ikiye ayırır. Özgürlükler açısından önemli gördüğü birinci kategoriye sıcak bakarken; hayatın aşkın yönünü, ahlaki değerlerini kovan ve nihilizme kapı aralayan ikinci kategoriye ise şiddetle karşı çıkmaktadır. Sekülerizmin bu türü İslâm'ı ve onunla beraber olan bütün kutsal olanları yasaklamak istemektedir. Bu da hiçbir kutsalın kabul edilmediği nihilizme kapı açmaktadır. Ahlaki açıdan sorunlu bir durumdur.

Nihilist filozof Nietzsche'nin "Tanrı öldü" çığlığı sekülerleşmenin göstergesidir. Hatta 6 Nisan 1966 tarihinde Time Dergisi o çığlığı kapak konusu yapmış ve "Tanrı öldü mü?" diye sormuştur. Aslında yapılan Batılıların kendi elleriyle tanrılarını öldürmeleriydi. Öldürdükleri tanrılarının yerine arzularını ve Freud'un ifadesiyle bilinçaltlarını yerleştirmişlerdir. Çünkü Batı'nın felaketi olan ve onu Orta Çağ'ın skolastik karanlığından kurtarıp aydınlanmaya götüren bir olguydu ve Tanrı'sız bir yaşam istediğini açığa vurmuştur. Tanrı'nın ölmesi de ona göre insan zihnindeki Tanrı kavramının yok edilmesi ve çıkarılıp atılması anlamına gelmektedir. Bu durumda insan, Nietzsche'ye göre, özgürlüğünü ve onurunu yeniden kazanacak ve kendi özünü kendisi belirlemiş olacaktır (Topaloğlu, 2000: 152). Machiavelli'ye göre de insanlar genel olarak nankör, hırslı, maymun iştahlı, ikiyüzlüdür ve her zaman kazançlarının peşinden koşarlar. Ona göre insanlar dünyevi isteklere daha fazla değer atfetmekte örneğin babalarının ölümünü, miraslarının kaybından çok daha çabuk unutmaktadırlar (Machiavelli, 1998: 67).

Sekülerizm felsefesine göre, dinî alanla dünyevi alan birbirinden ayrıdır ve dinî alanın dünyevi alana müdahalesi kabul edilemez. İslam'da ise din ve dünya ayrımı yoktur. İslam'a göre hiçbir sorun dinden bağımsız düşünülemez. Din ve dünya ayrımı İslam'ın özünde olmayan bir ayrımdır. Dinî meselelerin dünyevi, dünyevi meselelerin de dinî bir karşılığı vardır. İslam'da bu mesele bu kadar nettir ve seküler mantık İslami mantık ile hiçbir şekilde örtüşemez.

Geleneksel olarak insanlığın hikâyesi, kendinde yeni bir çıkışı taşıyan

Cennet'ten inişin hikâyesidir; modernistik olarak ise o ilkel bir durumdan daha gelişmiş bir duruma ilerleme hikâyesidir. Aziz Augustine, İncil'deki Cennet'ten Çıkış hikayesinden hareketle ilk insanlar olan Adem ile Havva'nın cennette Tanrı'nın emirleri ile uyum içerisinde varlıklarını sürdürürken, Havva'nın Adem'i nefsine yenik düşürüp yasak elmayı yedirmesiyle birlikte, Tanrı'nın inayetini kaybettiklerini ve bu nedenle cennetten kovulduklarını söyler. Cennette huzur ve Tanrı'nın emirleri ile uyum içerisinde var olan insanlar artık dünyaya çile çekmek üzere gönderilmişlerdir. Geleneksel olarak insan Allah'ın elinde bir alettir; modernistik olarak ise kendi kaderinin hâkimi bağımsız bir varlıktır. Bu yüzden insanı hem kendi yaşamının düzenleyicisi olarak hem de tüm hizmetlerin kendisine yapıldığı kişi olarak Tanrı'nın yerine koyar. Gelenek her şeyde Allah'ın elini görürken modernizm kör kuvvetlerden başka bir şey görmez(Nortbourne, 1995: 43).

4. Modern İnsanın Çıkmazı

Modern insanın çıkmazını birkaç noktada özetlemek mümkündür: Tanrı merkezli bir hakikat anlayışı terk edilmiş bunun yerine insan merkezli bir hakikat anlayışı ölçü olarak görülmeye başlanmıştır. Bilgi anlayışında metafizik ve ahlaki sorulara cevap arayan akıl yürütme ortadan kaldırılmış, akıl sadece dünyevi amaçlara ulaşmak amacıyla araç olarak kullanılmaya başlanmıştır. Aşkın bir gerçeklik bilinci yok edilmiş, buna paralel olarak Tanrı, insan ve evren arasındaki bağ koparılarak, insan bu uçsuz bucaksız evren içinde kozmik bir yalnızlığa mahkûm edilmiştir. Din, otorite ve saygınlığını yitirdiği için, dini hayat da anlamını yitirmiştir. İman, içi boş, geleceğe dair hiçbir vaat ve hiçbir ümit içermeyen bir anlamsızlığa mahkûm edilmiştir. Kitaplı dinler hayattan koparıldığı için Tanrısız ve kitapsız dinler çoğalmıştır. Beşeri ideolojiler, siyasi fikirler, sanat ekolleri din pozisyonuna indirgenmiş, liderlere ve karizmatik insanlara tapılmaya başlanmıştır.

Nasr'a göre de modern medeniyet, Rönesans'tan bu yana Batı'da başarısızlığa uğramış bir denemedir. Binlerce yıldır dinler, insanlara kötülükten kaçmayı ve erdem sahibi olmalarını önermektedirler. Modern insan ise önce ruhunu kuşatan din gücünü yok etmiş sonra da kötülüğün ve günahın anlamını sormaya girişmiştir(Nasr, 2001: 26-27).

Gerek Türkiye'de ve gerekse de İslam dünyasında dünyevileşmenin iki nedeni vardır:

Birincisi, kapitalizmin yeryüzünde egemen paradigma olması ve İslam Dünyası'nı tehdit eder hâle gelmesidir. Yıllar önce Amerika tarafından uygulanmaya konulan komünistlerle, komünist olmayanlar veya sağcılarla

solcular gibi ikili ayrımlar sonucu komünizm dinsizlikle özdeşleştirilmiş ve Müslüman kesimin bu düşmanı yok etmesi için enerjisini harcaması teşvik edilmiştir.

İkincisi ise küreselleşme ve buna dayalı tüketim kültürüdür. Bunlara eşlik eden teknolojik gelişmelerin ve onun sanayi üretimine yansıması toplumlarda tüketimi tahrik etmiş ve medya reklamları eşliğinde küreselleşme, dünyanın neresine gidilirse gidilsin tek tip insan modeli yaratmış bu da dünyevileşme sürecinde önemli rol oynamıştır.

Dünyanın her yerinde aynı gıdalar yenmekte, aynı kıyafetler giyilmekte ve aynı filmler izlenmektedir. Birer küresel robot hâline getirilen insanlar vardır. Bunun sonucunda Müslümanlar uzun yıllar hem kapitalizme ve hem de küreselleşmeye yenik düşmüşlerdir. Burada en büyük hata gerek küresel düzlemde ve gerekse de ulusal ölçekteki mevcut yapılarla ciddi bir hesaplaşma işine girilememiş ve yeni nesillere İslami değer aktarımı yapılamamıştır. İslam davasını kaybeden Müslümanlar, İslam'ın beş şartını üçe düşürmüş, cinsellik, şöhret ve rüşvetin hâkim olduğu "şeytan üçgenin"de mekik dokumaya başlamışlardır. Dünyevileşen Müslümanların İslam dünyasında uyguladıkları yöntem "dine karşı din olgusu" olmuştur. Bu süreci şu an entelektüel düzeyde ne eleştirecek ve ne de düzeltecek durumda değillerdir. Erich Fromm'un dediği gibi modern insan artık "ebedi tüketici"dir. O; yiyecek, içecek, sigara, ders, görüntü, kitap, oyun tüketir. Dünya, onun için büyük bir nesne, doymayan iştahı için kocaman bir şişe, büyük bir elma ve belki de sürekli emilen büyük bir memedir. İnsan, artık emici, ebedî bekleyici ve tabii ki ebedî inkısar-ı hayâl kurbanıdır. 19 yüzyılda Tanrı öldürüldü, 20 yüzyılda ise ölen insanın kendisi olmuştur (From, 1963: 1-3).

Aynı şekilde modern bireyin görüntüsü George Orwel'in *1984* romanında tasvirini yaptığı peş peşe bir ağılda itişerek ilerleyen kuzular ile fabrika vardiyalarına yetişmek için koşturan insanların görüntüsüne benzemektedir (Orwel, 1950: 228-238). Patron veya işyeri sahibi işletme içinde kurduğu görüntü ekranı aracılığıyla tüm çalışanlarını kontrol edebilmektedir. Yıllar önce hayal olarak sunumu yapılan bu düşünce bugün gerçekleşmiş vaziyettedir. Bir taraftan kendini "kitlesel üretim" olarak tanımlayan döngü, diğer taraftan kendini "kitlesel tüketim olarak" sunmaktadır, bu da Le Bon'un haber verdiği ve ilerde var olacak kalabalıkların mevcudiyetidir(Le Bon, 1895: 98-101). Çünkü geleceğin yığınların yüzyılında canlı varlıklardan birkaçı bir araya gelir gelmez içgüdüsel olarak bir önderin egemenliği altına girerler. Yapılanların özeti aydınlanma ile başlayan modern bilimlerin doğuşu ve modern toplumların ortaya çıkışının "modern birey" üzerinde meydana getirdiği gözetim, kontrol ve disiplinin hâkimiyetidir.

Said Nursi dünyaya bu bağlamda üç farklı gözle bakar ve ona göre **"**Dünyanın üç yüzü vardır. Birinci yüzü, Cenab-ı Hakk'ın esmasına bakar; onların nukûşunu gösterir, mana-i harfiyle, onlara ayinedarlık eder. Dünyanın şu yüzü, hadsiz mektubat-ı Samedaniyedir. Bu yüzü gayet güzeldir, nefrete değil, aşka layıktır. İkinci yüzü, ahirete bakar; ahiretin tarlasıdır, Cennetin mezrasıdır, rahmetin mezheresidir. Bu yüzü dahi, evvelki yüzü gibi güzeldir; tahkire değil, muhabbete layıktır. Üçüncü yüzü, insanın hevesatına bakan ve gaflet perdesi olan ve ehl-i dünyanın mel'abe-i hevesatı olan yüzüdür. Bu yüz çirkindir. Çünkü fanidir, zaildir, elemlidir, aldatır(Nursi, 2013b: 1018).

Şerif Mardin'in dikkat çektiği gibi Said Nursi'de geleneksel ilmihal ve ahlaki konulara verilen önem azalmakta, fizik dünyaya ve fizik dünyanın unsurlarına yeni bir vurgu görülmektedir. Risaleler, atomdan gezegenlere, çiçeklerden bahar mevsimlerine, yağmur damlasından hava hareketlerine, fizik dünyanın temel unsurlarını konu alan temalarla doludur. Said Nursi'de geleneksel İslami usullerde görülen insan ve Allah arasındaki ilişki yerini Allah, insan ve tabiat ilişkisine bırakmıştır(Mardin, 1992: 330).

Said Nursi bir taraftan tüm varlıklarda tevhide yönelik nitelik ve özellikleri ısrarla vurgularken diğer taraftan da tabiattaki düzen ve intizama önemle dikkat çeker. Kâinatı bir fabrika, bir makine ve bir eczane şeklinde algılaması Şerif Mardin'in iddia ettiği gibi Newtoncu mekaniği kabul ettiğinden değildir(Duran, 1996: 11).

Her dağın eteğinde birbirinden farklı çok sayıda yollar vardır. Ama dağa tırmanmayla beraber bu yollar gittikçe azalır ve zirvede bir olur. İlahi dinlerin insan birlikteliğine olan vurgusu dağın zirvesinde tek olan yol gibidir. Buradan yola çıkan Said Nursi düşüncesinin odağına "tevhid"i yerleştirir(Nursi, 2013c: 145). Sosyal, siyasal, ekonomik, kozmolojik, felsefi, psikolojik, ontolojik tüm yorum ve yaklaşımları doğrudan ve tevhit hassasiyetli ve tevhit eksenlidir. Tevhidi bulanıklaştıracak, perdeleyecek, zedeleyecek her türlü felsefi bakış açısı onun düşünce sistemi ve külliyatında savaşılacak bir zorlu düşmandır.

Said Nursi, başından beri dünyada başlayan sekülerleşme ve Türkiye'de ise kendini var eden dünyevileşme saplantısına asla itibar etmemiştir. Eserleri, Nur dershanelerinde nurcu entelektüeller tarafından okunmuş, İslami söylem gayri resmi kanallarla topluma anlatılmış ve hakikatlerin yayılmasına neden olmuştur(Zarcone, 2004: 286). Dershanelerde halkalar hâlinde okunan risaleler, laik entelektüellere karşı okunan bir meydan okumadır. Nurculuk, Kemalist modernleşme hareketine karşı duyulan bir direncin sonucudur. Bu hareket aynı zamanda ileriyi gören proaktif bir harekettir(Yavuz, 2005: 204).

Onun direnci dini bir bütün olarak yaşayan cemaat yaşantısından laik yaşama geçişte başlamıştır. Sunumu yapılan yeni dini yaşamaya mecbur bırakılan insanlara yaşayabilecekleri yeni dönüşüm süreci için yeni bir kavramsal çerçeve sunmuştur, bu yeni bir anlam haritasıydı. Bu haritanın içinde halkın yaşam pratikleri, yeni şartlara uyum süreçleri ve halkın içine girebileceği yeni dayanışma ağlarına uygun meydan okuma biçimleri vardı. Bunlar, Victor Turner tarafından kullanılan "*kök paradigma"*lardır. Yani bireyler için işlev gören "kültürel haritalar"dır. Çünkü kişilere kendi kültürleri çerçevesinde bir yol bulma imkânı sağlarlar(Mardin, 1992: 2).

Onun dini eğitimin yanında bilimsel eğitimin verilmesine yönelik talebi de yeni bir bilinç türü geliştirmeye yöneliktir. Bu bir açıdan da din ve bilimin sentezini yapmaktır. Aklın nuru funun-u medeniyedir; vicdanın ziyası ulumu diniyedir. İftirak ettikleri vakit birinden taassup, diğerinden hile ve şüphe doğar ifadesiyle düalist anlayışı aşmaya yöneliktir. Böylece İslami dünya görüşünün temel ilkesi olan tevhide dayalı bir bilim anlayışı geliştirmeye çalışmıştır. Bu anlayışa göre, bilimin temel ölçütü olan aklilik ve akıl ile doğrulanabilirlik ile bütün manevi ve metafizik değerlerin merkezi olarak görülen kalp arasında bir birlik temin edilmeye çalışılmış, böylece bütüncül bir bakış açısı ileri sürülmüştür. Kâinatın akıl tarafından da anlaşılabileceğini vurgulamıştır. Risaleler, yeni nesli yeni sistemin inançsızlığından korumak içindi. Said Nursi ile beraber İslam bu toplumun ortak hafızası olmuş, bilinçlenen Müslümanlar o güne kadar materyalist ve pozitivist entelektüellerin egemen kıldığı söylemleri yıkmışlardır.

Cumhuriyetin ilanından itibaren yaşanan bu süreçte sadece rolünü doğru ve sistemli şekilde kullananlar ayakta kalmıştır. Bunun da temsilciliğini başta Said Nursi olmak üzere Muhammed Raşid Erol, Muhammed Zahid Kotku, Süleyman Hilmi Efendi ve Mahmut Sami Ramazanoğlu gibi âlimler yapmışlardır. Bunun dışında din adına dikilen bütün heykeller, tercihini dünyevileşmeden yana koyan insanlar tarafından yerle bir edilmiştir. Dünya yeniden manevi bir doğuşu gerçekleştirememiş, son yüzyılın gelişen teknolojileri de bu manevi erozyonu önlemeye engel olamamıştır. Hieddeger'in "Bizi ancak bir Allah kurtarabilir" (Rorty ve Vattımo, 2009: 56) tespitinden ise dini sadece doğru yaşayanlar faydalanabilmiş ve Said Nursi'nin anlamlılığı kendini iki açıdan gösterebilmiştir.

Birincisi, bundan böyle Müslümanlar İslam'ın gerçek yaşanılır kısmını da Avrupa'dan öğrenecektir şöyle ki: Said Nursi, İstanbul'da bulunduğu ilk dönemde Ezher Üniversitesi reislerinden Şeyh Bahîd Efendi'nin "Avrupa ve Osmanlılar hakkında ne diyorsunuz, fikriniz nedir?" sorusuna "Avrupa bir İslâm devletine hamiledir, günün birinde onu doğuracak; Osmanlılar da

Avrupa'ya hamiledir, o da onu doğuracak" demesi anlamlıdır. Daha sonra Üçüncü Said döneminde bu olayı hatırlatarak "Birinci tevellüdü gözümüzle gördük Osmanlı ve Türkiye örneklerinde olduğu gibi. İkinci tevellüd de inşallah yirmi-otuz sene sonra çıkacaktır. Çok emarelerle hem Şark'ta hem Garp'ta Avrupa içinde bir İslâm devleti çıkacak" demek suretiyle bu asrın son çeyreğindeki bazı gelişmelere işaret etmiştir. Bu öngörülerde manevi işaretler kadar özellikle Osmanlı Devleti'nin ve Balkanlarda sömürge imparatorluklarının dağılması ile bu imparatorluk merkezleri olan Batı Avrupa ülkelerinde ciddi bir Müslüman nüfusun oluşacağını ve bu nüfusun siyasî taleplerde bulunmaya başlayacağını gören bir siyasî gözlem kabiliyetinin de izlerini görmek mümkündür. Bu sonuçları sezebilmek için kendi ifadeleriyle "tarîk-i siyaset"i görmek gerekmektedir(Nursi, 1993: 27). Avrupa'da İslam'ın inkişaf edeceği yerin Fransa olacağına işarettir. 7 Ocak 2015 tarihinde Fransa'da yaşanan terör hadisesi ve arkasında yapılan gösterilerde güdülen asıl amaç Batılıların asıl korkusu iflas etmiş ve kilise artığıyla yirmi birinci yüzyıl insanının taleplerine cevap verememe endişesidir. Yüzyılların tahribine uğramış Hıristiyanlık insanlığın istemlerine cevap verecek güçte değil ve İslam'ın karşısına bu dinle çıkamamaktadır. Bunu engellemenin en kolay yolu ırkçılığı gündeme getirmek ve terörden geçinen ve bunu da İslam adına yapan örgütlerden geçinmek en akıllıca yöntemdir. Çünkü akıl çağı daha önce yaşandığı için bu iyi bilinmektedir.

İkincisi, Türkiye'de bulunan laik, Kemalist ve pozitivist Türk sosyal bilimcilerine göre Said Nursi bir "anti-kahraman"dır. Bu nedenle onun Şerif Mardin tarafından bir araştırma nesnesi dahi olarak öne çıkarılması tahammül edilemez bir girişimdi. Çünkü onlara göre Said Nursi bir "mikrop"tu bu mikropla uğraşmak mikrop kapmaya ve mikrop taşıyıcılığa ve bulaşıcılığına neden olmaktır(Atay, 2012: 99). Said Nursi, Anadolu'da bir mikrop olmuş ama bulaşan ve vücuda şifa olan bir mikrop. Bu mikrop, bundan böyle bütün İslam dünyasına da yayılmıştır.

Son yıllarda evvela Tunus'ta başlayan Cezayir, Libya, Mısır ve Suriye'de devam eden "Arap baharı" sonucu binlerce insan hayatını kaybetmiş, aileler dağılmış ve özgürlük için ölümden kaçanların bir kısmı Avrupa'ya varmak isterken Akdeniz'in soğuk suları kendilerine mezar olmuştur. Geriye bakıldığında kan ve gözyaşı hiç eksik olmamıştır. Diğer İslam ülkelerinin de başta Irak, İran ve Yemen olmak üzere kan, gözyaşı ve yıkım konusunda bunlardan hiç farkı yoktur. Ama Türkiye'de Said Nursi'nin öncülüğünde İslam'ın zarafeti adına insanlara kucak açan "Nur Hareketi"nin insanları devlete, güvenlik kuvvetlerine veya başka kesimlere karşı kışkırtmadığı ve bütün kesimlere "barış adası" gibi bir yaşamı vaat ettiği bugün daha net olarak

anlaşılmıştır. Öbür türlü Türkiye'nin de Ortadoğu ülkelerinden hiçbir farkı kalmayacaktı. Said Nursi'nin yirmi yılı aşkın haksız cezaevi mahkûmiyeti bu saadetin bedelidir. Hasan el-Benna, Seyid Kutup, Raşid el-Gannuşi, Mevdudi ve diğer etkili ve yetkili kişilerin yaptıkları hataların hiçbirini yapmayan Said Nursi gerçeği vardır. Sonuç şudur ki Said Nursi bir anti-kahraman değil "gerçek bir kahraman"dır. Buna da sosyoloji ve tarih gibi insani bilimlerle, insan zekâsı, toplum vicdanı ve evrensel duygular şahittir.

5. Sonuç

Bu **y**üzyılın başında bilim ve teknolojinin gelişmesiyle insan aklının her türlü din ve gelenekten tam olarak özgürleşeceği, dinlerin ve geleneklerin önemini yitireceği ve zamanla da ortadan kalkacağına inanılmıştır(Weber, 1985: 109). Bu kehanet, 21. yüzyılda Türkiye için gerçek olmuştur. Çünkü Türkiye'de yaşayan insanlar dini hoyratça kullanmış ve sonunda onu tüketmişlerdir. Artık bundan böyle din, kalabalıkları arkasından koşturacak gücü yitirmeye başlamıştır. Toplum dine gerektiği kadar doymuş ve bu konuda bütün cemaatler, tarikatlar ve dinlerle ilgili bütün gruplar rollerini oynamışlardır. Bunun sonucunda bütün sahtelikler ortaya çıkmıştır.

Türkiye'de dindar olduğunu söyleyen kesim bugün bilimde, sanatta, gerek ahlaki ve gerekse de yaşamın bütün alanlarında yenilmiş ve bilimde geçemedikleri ülkeleri düşman ilan etmişlerdir. Müslüman kesimin kendilerine ait bir ahlak anlayışları da yoktur. Hayatı anlamadıkları için de önemli olan dünya hayatı değil, Cennet'e gitmektir diyerek ölmeyi ve öldürmeyi amaç edinmişlerdir. **İslam adına hareket eden çok sayıda terör örgütünün ortaya çıkışı nasıl ifade edilebilir? Oysa Cennet**'e gitmek için öncelikle yaşanılan dünyayı Cennet'e çevirmeli ve onun için çalışılmalıdır. Bütün eylemleriyle dünyadan koparılan bir İslam gerçeği söz konusudur. Aynı kesim kendi yetersizliklerinin bedelini İslam'a, Müslümanlara hatta bütün dünyaya ödettirmektedir. Yaşanan aslında "uydurukça bir dindarlaşma"dır.

Diyanet İşleri Eski Başkanları'ndan Ali Bardakoğlu 2015'te yapılan şahsi görüşmede Türkiye ve İslam ülkelerinin hızlı bir şekilde dünyevileştiğini ifade etmektedir ve ona göre Türkiye'nin giderek dindarlaştığı tezi doğru değildir. Şekil ve sembollerin yanı sıra bolca kullanılan dini kelime ve kavramları ölçü alırsak ilk bakışta dindarlaşma artıyor zannedilir. Dini cemaat ve tarikatların, bugün itibariyle dünyevi oluşumlar olduğunu, din adına topladıklarıyla dünyaya yatırım yaptıklarını söylemektedir. Cemaatler insan yetiştirmeyi ikinci plana itmiş, kendi varlıklarını güçlendirecek kurumsallığa yönelmişlerdir. Radyo-televizyon kurmak, yurtlar kurmak,

daha da büyümek gibi. İnsanın donanımını büyütmekten ziyade kurumu büyütmek tercih edilmiştir. Bardakoğlu, bunun nedenini "İslami zihin, bugün Kuran'ın inşa ettiği süreci tersine döndürmüş akide(inanç) ve ahlak sona, muamelat (uygulamalar) başa alınmıştır. Neden? Çünkü dünya, dinin önüne geçmiştir. Böyle olunca da kul ile Allah ilişkisi bozulduğu gibi insanın insan ile ilişkisi de bozulmuştur" görüşüyle açıklamaktadır.

Eski milletvekillerinden Ömer Vehbi Hatipoğlu kendisiyle 2015'te yapılan görüşmede "Haram parayla cami yapılamaz. Hırsızlığı aklayacak temizlik malzemesi henüz icat edilmemiştir. Müslümanlar, platonik bir aşk gibi **Müslümanlaşmalıdırlar**. Neye inandığını, neye inanması gerektiğini bilmeden sevmelidir. Gerçekleşen "erken doğumla" Müslümanlar dünyevileştiler. İslam, cami önünde açılmış bir mendile para bırakmakla görevini yerine getirmenin rahatlığını yaşatmaz insana. Müslümanlık bambaşka bir duygudur. Kişi kendi mahallesinde yaşayan insanlardan, akrabalarından haberdar değilse ve dünyadaki Müslümanların yaşadığı zulümlerden bihaberse, gökdelenler, plazalar inşa etmekle meşgulse ama o plazanın yanı başında gecekonduda yaşayan insanın acısından haberdar değilse bunun adı ne Müslümanlıktır ve ne İslam'dır. Çünkü İslam aynı zamanda ahlaktır" görüşündedir.

Bugün Müslümanlar bir uyanış döneminden geçmektedirler. Bu sırada politik ranttan beslenen bir uluslaşma vardır. Türklük miadını doldurmuş, Kürtlük ise onun hatalarını tekrarlamakla meşguldür. Türk milliyetçiliği kurtuluş olamayacağı gibi bundan beslenen Kürt milliyetçiliği de kurtuluş olamayacaktır. Mücahit Bilici 2004 tarihinde yapılan şahsi görüşmede "İslamcılığın şiarı olan 'Müslümancılık' hatalıdır. Çünkü sadece Müslümanlara hitap etmektedir. Artık evrensel olunmalı çünkü imanın gereği budur. Said Nursi de bunu söylemektedir. Bu aslında İslami bir hareketten ziyade iman merkezli bir harekettir evrenselliği bu yüzdendir. Kabuğa değil, öze ilişkindir. Amaç, iman hizmetidir ve insanların inanmasını sağlamaktır." demektedir.

Bu bağlamda cumhuriyetin ilanından sonra pozitivist ve bilimci tortular taşıyan bilim ve rasyonalite arasında doğrudan ilişkiler kurmaya çalışan bir mantığın sürdüğü bir dönemde Said Nursi, göz hapsinde olmasına rağmen muazzam işler başarmıştır. Zor şartlar altında o günün el makineleriyle kitaplarını çoğaltmış ve onları pozitivizmin, bilimciliğe dayalı tortularını yıkmak için Anadolu'ya yaymıştır(Massicard, 2004: 61). Onu farklı kılan gelecek tasavvurunu dini merkeze koymasıdır. Vurgusunu "içe doğru göç etme" üzerine kurmuştur, bu da "modern birey"i köklerinden koparmaya çalışan ve pozitivist epistemolojiden de beslenen geçici heveslere başkaldırıdır.

Kaynaklar

Atay, T. (2012) *Din Hayattan Çıkar* (4. Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.

Akşit, B. … ve Cengiz K. (2012) *Türkiye'de Dindarlık*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Bodur, H.E. (2010) *Büyük Anlatılar ve Din: Modern Türkiye'ye Yansımaları, Toplum Bilimleri,* 4 (8).ss.33-48.

Duran, B. (1996) *Bilim ve Bediüzzaman*. Köprü. (53).ss.1-15)

El-Attas, M.N. (1994) *İslam ve Laisizim* (Çev. S. Ayaz). İstanbul: İnsan Yayınları.

Fromm E. (1963) *The Dogma of Christ and Other Essays on Religion, Psychology and Culture Holt, Rinehart end Winston Inc.* (Çev. M. Bilici). Köprü (51).ss.1-3

Gazzali, M.Ebu H. (1979) *Kimyâ-yı Saâdet* (Çev. A. F. Meyan). İstanbul: Bedir Yayınları.

Le Bon, G. (1895) La Psychologie des Foules.

http ://www.uqac.uquebec.ca/zone30/Classiques_des_sciences_sociales/index.html. 26 Novembre 2001.

Göle, N. (2012) *Seküler ve Dinsel: Aşınan Sınırlar*. İstanbul: Metis Yayınları.

Machiavelli, N. (1998) *Prince*. Chicago: The University of Chicago Press.

Mardin, Ş. (1983) *Din ve İdeoloji*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Mardin, Ş. (1992) *Said Nursi Olayı: Modern Türkiye'de Din ve Toplumsal Değişme* (2. Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.

Maassicard, E. (2004) L'islam en Turquie. (Dirigé par. O.Roy). La Turquie Aujourd'hui Un Pays Européen? (55-67). France: Encyclopaedia Universalis.

Nasr, S.H. (20001) *İslam ve Modern İnsanın Çıkmazı* **(**Çev. A. Üna ve S. Büyükduru). İstanbul: İnsan Yayınları.

Nortbourne L. (1995) *Modern Dünyada Din* (Çev. Ş. Yalçın). İstanbul: İnsan Yayınları.

Nursi, S.(1958d) *Mektubat*. İstanbul: Yeni Asya Neşriyat.

Nursi, S. (1993) *Münazarat,* İstanbul: Envar Neşriyat.

Nursi, S.(2013c) *Kastamonu Lahikası*, İstanbul: Yeni Asya Neşriyat.

Nursi, S. (2013b) *Sözler*, İstanbul: Yeni Asya Neşriyat.

Nursi, S. (2013a) *Lem'alar,* İstanbul: Yeni Asya Neşriyat.

Orwell, G. (1950) *1984*. Paris: Gallimard.

Özdemir, İ. (2000) *21. Yüzyıla Girerken Din ve Manevi Değerler*. Köprü. (69).ss.1-7.

Renan, E. (1848) L'avenir de la science. http://clasiques.uqac.ca. 24 Novembre 2010.

Rorty, R. ve Vattımo, G. (2009). *Dinin Geleceği* (Çev. R. G. Öğdül). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Topaloğlu, A. (2000) *Ateizm ve Eleştirisi*. Ankara: DİBY.

Touraine, A. (1992) Critique De La Modernité. http://clasiques.uqac.ca/. 7 juillet 2011.

Yavuz, H. (2005) *Modernleşen Müslümanlar* (Çev. A. Yıldız). İstanbul: Kitapyayınevi.

Turner, B. S. (1991) *Max Weber ve İslam*(Çev. Y. Aktay). Ankara: Vadi Yayınları.

Zarcone, T. (2004) *La Turquie Moderne et L'İslam*, Paris: Flammarion.

Weber, M.(1985) *Protestan Ahlâkı ve Kapitalizmin Rûhu* (Çev. Z. Arıoba). İstanbul: Hil Yayınları.